

Jornada “BRÚIXOLA PER ALS DRETS HUMANS” Barcelona, 2 de Desembre de 2021

**Sra. Eulàlia Pascual. Presidenta de l’Associació pera les
Nacions Unides a España (ANUE)**

PONÈNCIA: “Els drets humans en acció: protecció de les dones i famílies vulnerables”

A aquestes alçades del S.XXI son ja innumerables les resolucions i convencions a nivell regional i internacional sobre drets humans i, específicament, sobre drets de les dones, dels infants i de la família com a base de la convivència humana. També es cert que els conceptes de família i els valors sobre els que s’assentava aquest concepte han evolucionat arrel de la consolidació dels drets humans i del principi de igualtat entre homes i dones així com de l’evolució en la pròpia composició de les famílies.

Per altre banda, si bé el respecte als drets humans i a la igualtat homes i dones semblaven valors consolidats socialment a més de comptar amb un sòlid i extens conjunt de normes jurídiques, nacionals, regionals i internacionals, no es menys cert que ens trobem amb un qüestionament sistemàtic d’aquestes normes, principis i valors, tant per part de països o cultures que volen fer prevaldre desigualtats basades en conceptes culturals o religiosos com per la part de la pròpia societat actual, el que Zigman anomena una societat de valors líquids, adaptables a qualsevol ideologia i a qualsevol interès, i el que és encara més perillós, una societat que permet qüestionar valors assegurant que es fa en defensa dels drets humans o bé estigmatitzant les convencions i tractats internacionals amb conceptes atribuïnt-los a una cultura burgesa i occidental.

Si bé en aquesta xerrada, m’he centrat especialment en els drets de les dones, els infants i les famílies, una de les premisses dels drets humans es que son iguals per a tothom i per tant no hauríem de parlar de drets de col·lectius específics. No obstant es fa així per entendre que els drets d’aquests col·lectius son estructuralment més vulnerables i vulnerats.

Per raó de temps no podré en aquesta conferència abordar en profunditat tots els temes. No obstant teniu a la vostra disposició els Informes sobre Drets Humans de

les Dones i Progrés dels Drets de les Dones al Món, ambdós de les Nacions Unides que hem acompanyat per formar un dossier.

Com assenyala el Programa Brúixola quan les dones de tots els orígens i nivells Socioeconòmics coneixen els seus drets saben com utilitzar-los i poden escollir millor.

ESTRUCTURA JURIDICA DELS DRETS HUMANS : CONVENIS BÀSICS REGIONALS I INTERNACIONALS.

La Carta de las Naciones Unidas, aprovada en 1945, que estableix entre els seus objectius la igualtat de drets entre homes i dones i reitera la prohibició de discriminació en varis articles.

La Declaració Universal de Drets Humans de Nacions Unides (1948). Des de la seva fundació les Nacions Unides han declarat que la igualtat entre homes i dones es una de les garanties més fonamentals dels Drets Humans.

Conveni Europeu de Drets Humans de 1950. A l' article 14 prohibeix qualsevol mena de discriminació. La igualtat home i dona ha estat i és una prioritat per la Unió Europea. Es important conèixer aquest darrer Conveni ja que el recolza una institució comunitària com es el Consell d'Europa, constituït per 47 Estats, dels que 27 son membres de la Unió Europea i tots els quals han adherit al Conveni. A més existeix un Tribunal, el Tribunal Europeu de Drets Humans amb seu a Strasburg per jutjar i sancionar les vulneracions als drets establerts en el Conveni. Des de 1998 poden presentar-se demandes individuals per vulneracions dels drets dels Convenis.

Els Pactes de Drets Civils i Polítics i de Drets Econòmics, Socials i Culturals de 1966.

La Convenció sobre la Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona 1979 insta als Estats a adoptar les mesures necessàries per modificar patrons de conducta socioculturals, eliminació dels prejudicis i pràctiques o costums basades en la inferioritat de les dones o la superioritat dels homes.

A la seva recomanació general nº 19, en relació amb els articles 2f) ,5 i 10 C, inclou les pràctiques tradicionals en les que es considera que la dona està subordinada a l' homes.

Conveni de Drets dels Infants de 1989

Conveni d'Estambul 2011

Carta Europea dels Drets Humans 2001

Respecte de les normes de drets humans esmentades es important assenyalar que la Constitució Espanyola, als articles 10.2 i 96 estableix que els convenis de drets humans i tractats ratificats per Espanya son d' aplicació directe.

Finalment els ODS des de 2015 contempen els drets de les dones i les famílies de manera transversal i en particular al' ODS 5. Per altre banda i des de 1994, els Informes Desenvolupament Humà han destacat que el índex de desenvolupament d' un país és directament proporcional al respecte de la igualtat home-dona i que les dones son motors de progrés.

UNIVERSALITAT I TRANSVERSALITAT DEL DRETS HUMANS

Els drets humans es basen en tres eixos: dignitat, igualtat i llibertat. D' aquest tres eixos la dignitat n'és el nucli fonamental Aquests tres eixos son inalterables, inalienables i indivisibles: No es possible respectar un dret vulnerant-ne un altre. Els drets humans son un tot. Aquesta es la primera idea bàsica: no hi ha dignitat si no hi ha llibertat i igualtat alhora. Es en aquest punt en el que es donen curiosament les més grans manipulacions, prioritzant per exemple la llibertat o definint dignitats sense igualtat ni llibertat, etc.

Un dels problemes de la dignitat es que es el que anomenem un concepte jurídic indeterminat. Es una de les primeres tasques a les que hem vaig dedicar com investigadora, trobar una definició. I ho vaig fer prenent com a base la jurisprudència del Tribunal Constitucional que, en el seus primers anys, va emetre sentencies exemplars. La definició a la que vaig arribar es aquesta: «La dignitat es un valor espiritual i moral inherent a tota persona que es manifesta en l' autodeterminació conscient, lliure i responsable de la seva pròpia vida i constitueix un estatut jurídic invulnerable que comporta el respecte dels demás i ha de romandre inalterable sigui quina sigui la situació en la que es trobi la persona».

Insisteixo en aquesta definició perquè es l' instrument que ens permet tenir clars els drets i les vulneracions en qualsevol circumstància.

Per la comprensió del concepte:

La dignitat es inherent a tota persona per el sol fet de ser un ésser humà, des de el seu naixement, i, d'acord amb la Convenció dels drets dels infants, des de abans del naixement.

Per comprendre com es materialitzen els drets en la vida d' una persona pensem en la llibertat i en la capacitat de poder escollir i desenvolupar el seu projecte de vida en llibertat, de manera conscient i responsable i viure una vida digna.

Els drets humans basats en la dignitat de la persona son invulnerables i inalterables : es un estatus invulnerable: cap restricció o vulneració està permesa i no es pot interpretar en base a ideologies, costums, religions o situacions.

Es sabut que determinats Estats i Col·lectius, malgrat els compromisos assumits., han qüestionat la universalitat dels drets humans, i pretenen justificar les violacions dels drets dels infants i de les dones en base a preteses raons culturals o religioses. Aquest tema ha estat examinat repetides vegades per les Nacions Unides i en particular a l'Informe de la Relatora Especial sobre la violència contra la dona sobre las pràctiques culturals dins la família que suposen violència contra la dona (E/CN.4/2002/83), com la mutilació genital femenina, (*200 millones de mujeres y niñas en 30 países fueron sometidas a la mutilación genital femenina (MGF).*)

assassinats per honor, preferència por el fill mascle y la cacera de bruixes. La conclusió, ratificada a Pekin es que aquestes accions son vulneracions dels drets humans i per tant injustificables.

ÀMBIT PUBLIC I ÀMBIT PRIVAT

L' article 30 de la declaració de Drets Humans estableix un principi general: rés en la declaració podrà interpretar-se en el sentit de atribuir a cap Estat ni a cap persona el dret de realitzar activitats o accions que suprimeixin qualsevol dels drets proclamats a la declaració.

Per la seva banda el Conveni Europeu de Drets Humans estableix la mateixa prohibició a l' article 17 i una prohibició general de discriminació a l' article 14.

En el mateix sentit trobem a l' article 53 de la carta Europea dels Drets Humans la prohibició d' establir normes o pràctiques que rebaixin els drets i llibertats de la Carta.

Normalment són els Estats els que incorreixen en les obligacions que figuren als Convenis. No obstant la pròpia Convenció sobre Eliminació de totes les formes de Discriminació contra la Dona ja estableix la obligació d'abordar l'àmbit privat. A l'actualitat s'admet que les obligacions de drets humans implica no solament la obligació dels Estat de protegir a les dones en l'àmbit privat sinó que, en general, ja es doctrina que els drets humans establerts en els Convenis i Tractats obliguen a Estats, particulars i empreses.

En aquest sentit es molt clara l'evolució del tractament de la violència de gènere, que ha passat de ser un assumpte domèstic a ser una prioritat estatal. De la mateixa manera i en un altre ordre de coses s'avança en els sentit de la compliance, es a dir la responsabilitat penal i civil de les empreses.

ELS DRETS DE LES DONES I LES FAMÍLIES : MATRIMONI I VIDA FAMILIAR

La Declaració Universal de Drets Humans considera la família com l'element natural i fonamental de la societat i estableix el dret a ser protegida tant per l'Estat com per la societat. A més les famílies son els principals nuclis de promoció i consolidació de valors de la societat. Per tant aquest rol i la protecció de la família el reconeixen les Nacions Unides a l'article 23 de la Declaració i també al Pacte Internacional de Drets Econòmics, Social i Culturals (1966). L'article 10 descriu a la família como element natural i fonamental de la societat i se li assigna el nivell més alt de protecció i assistència possibles.

Malgrat això no és fins el 2015 que es publica una resolució complementària específicament dedicada a la protecció de la família arrel de l'any internacional i certament la protecció específica al nucli familiar està molt disseminada i poc estructurada a tots els nivells. Es, com veurem en l'àmbit familiar que es produeixen les vulneracions més greus de drets humans de dones i infants, en particular nenes. Com em dit abans l'Estat també es responsable d'aquest vulneracions encara que es produeixin en l'àmbit familiar per raó d'aquesta obligació de protegir les famílies.

El primer pas per constituir una família es el matrimoni o la unió d'una parella. Aquí comencen les vulneracions dels drets de les dones i de les nenes.

MATRIMONI.

L'art. 16 DUDH estableix la llibertat de casar-se i la igualtat de drets en el matrimoni, durant el matrimoni i en la dissolució del matrimoni. Al punt dos estableix que el matrimoni només pot fer-se si hi ha llibertat i ple consentiment dels dos contraients.

Es prohibeix doncs el matrimoni forçat de manera absoluta així com els matrimonis de nenes menors de la edat reconeguda legalment. No obstant el que les normes son clares i han estat ratificades per els Estats de l'Assemblea General, en alguns països segueix la pràctica dels matrimonis “ concertats” en els quals la dona no és lliure d' escollir la seva parella i no pot negar-se a casar-se amb el que li han atribuït i els matrimonis entre criatures i homes més que adults es una drama quotidià.: *A nivel mundial, 750 millones de mujeres y niñas se casaron antes de los 18.*

També, en aquests mateixos països es restringeix el dret al divorci si l' exerceix la dona. Segons les Nacions Unides només un 57% de les dones al món son lliures de prendre decisions sobre la seva vida sexual, la seva salut general o reproductiva i mètodes anticonceptius.

El concepte de família s'ha transformat molt en els darrers anys, en tots els sentits. Particularment a les societats occidentals. Tanmateix com va reconèixer Ann Marie Slaughter, la guardonada acadèmica que va ser contractada per Hillary Clinton, malgrat l' accés al món del treball i a alts càrrecs polítics i institucionals les dones no poden compatibilitzar el seu rol de professional amb el de mare i continuen assumint la majoria de les tasques familiars i com a cuidadores. Segons dades el darrer informe de Nacions Unides , la incorporació al mercat laboral augmenta però la maternitat i el matrimoni afecten greument l' activitat de les dones i els seus ingressos. A nivell mundial la meitat de les dones entre 25 i 54 anys son actives mentre que en el cas dels homes casats ho son el 96%. Moltes dones consideren renunciar a ser mares per progressar professionalment, una dada que no existeix en el cas dels homes. I si el problema es greu per totes les dones encara és més dramàtic en el cas de les famílies monoparentals, la majoria a càrrec de dones

Ann Marie Slaughter constata que els drets socials bàsics reconeguts als treballadors (salari, horari regulat, vacances, descans, afiliació a la seguretat Social, jubilació) estan totalment absents en el treball de la llar, es a dir en el treball de dones i sovint nenes a la família. Es doncs un règim de treball similar a certes formes d'esclavitud en el que a canvi del treball s'obté menjar i un sostre sense cap altre dret.

La família es doncs un entorn, d' ' àmbit privat en el que molt sovint es vulneren els drets de les dones i les nenes en nom de suposats valors familiars.

FAMILIES VULNERABLES

Les “famílies assistides” son aquelles que reben serveis socials, perquè tenen dificultats per valdre's per sí mateixes. Això pot deure's a molts factors com la pobresa però també a factors com la pertinença a col·lectius immigrants o socialment marginalitzats. En aquest cas l'exclusió i la vulneració dels drets de les dones i sovint de les nenes es doble ja que a més de la vulnerabilitat social son vulnerables dintre dels seu propi nucli familiar.

Les dones representen el 46% del col·lectiu d'immigrants a Espanya. En molts casos a més encapçalen famílies monoparentals i tenen feines amb salaris molt baixos i freqüentment sense garanties en quan als seus drets laborals.

Art.26 DUDH Tota persona té dret a l'educació.